

© Radmila Vankoska

Lana Bastašić (Zagreb, 1986) és una escriptora d'origen iugoslau (de cultura sèrbia, nascuda a Croàcia i emigrada a Bòsnia de petita). Ha estudiat filologia anglesa i literatura i té un màster en estudis culturals. Els seus relats s'han inclòs en les principals antologies de l'antiga Iugoslàvia i li han valgut diversos premis: el Zija Dizdarević de Bòsnia (2010 i 2011), el del jurat del festival Carver: Where I'm Calling From de Montenegro (2010), el del festival Zrenjanin de Sèrbia (2010); així com el guardó a la millor obra de teatre bosniana atorgat pel Kamerni Teatar 55 de Sarajevo (2013) i el premi Targa UNESCO de poesia del festival Castello di Duino (2013), de Trieste (Itàlia). Ha publicat relats, contes infantils i poesia. *Atrapa la llebre*, la seva primera novel·la, ha estat finalista del premi NIN, el més prestigiós de les lletres exiugoslaves. Col·labora en diverses revistes literàries dels Balcans. És cofundadora de l'Escola Bloom i coeditora de la revista *Carn de Cap*. Ha viscut a Barcelona i Belgrad.

Pau Sanchis Ferrer (la Pobla de Farnals, 1978) és traductor, editor i poeta. Ha estudiat filologia catalana i hispànica i literatura comparada. Ha fet de professor de llengua i literatura a secundària, a la Universitat de Zadar (Croàcia) i a la Universitat Jaume I, de Castelló. Ha traduït poetes, dramaturgs i narradors serbis, croats i italians. Ha publicat sis llibres de poesia i alguns poemes seus han estat traduïts al castellà, el croat i l'italià. Codirigeix Edicions del Buc i escriu sobre literatura a *Caràcters* i altres revistes. El podeu trobar a *pausif.blogspot.com*.

Vladimir Arsenić – «Lana Bastašić té una de les veus literàries més autèntiques de l'antiga Iugoslàvia. La seva prosa, centrada temàticament en la recerca de la identitat en una societat posttraumàtica i en transició, aconsegueix connectar amb el lector directament i es caracteritza per dos trets aparentment oposats: una fluïdesa que permet endinsar-s'hi de manera immediata i una complexitat que li donen diverses capes plenes de significat.»

Enver Kazaz – «La narració de Lana Bastašić ens mostra que, després de la caiguda de les utopies, l'única frontera que encara no hem travessat és el nostre propi univers interior, on les peces disseminades del nostre fràgil jo ens poden ajudar a reconstruir la nostra existència esquincada. Bastašić escriu amb un llenguatge subtil molt difícil de trobar i amb un estil que associem immediatament amb la millor literatura.»

Jasmina Vrbavac – «La confluència dels universos de Lewis Carroll i d'Elena Ferrante en un País de les Meravelles balcanitzat. No hi ha nit més fosca que la que travessen aquestes dues amigues. A mesura que l'Àlicia s'endinsa al ventre dels somnis, *Atrapa la llebre* dibuixa una taca de Rorschach d'una infantesa, una amistat, un amor i un país. Aquesta és la primera novel·la de la nostra literatura que tracta l'amistat femenina en la seva versió no del tot romàntica. Ja tocava, en ple segle XXI, que al nostre panorama literari aparegués una obra com aquesta sobre la relació complicada però fascinant entre dues persones oposades però connectades des del naixement.»

Lidija Nikolić – «Lana Bastašić no necessita recomanacions. La seva obra parla per si mateixa. N'hi ha prou de llegir-la per entendre que fins i tot els nostres escriptors més veterans tenen molt a envejar-li.»

Teofil Pančić, *Vreme* – «Lana Bastašić podria molt ben ser la gran esperança de la nostra escena literària.»

Polja – «Tot i que escriu sobre relacions interpersonals en una societat postbèl·lica que no entén les noves generacions i que ha perdut els valors, l'autora no jutja mai directament a ningú. No mostra rancor ni ràbia, sinó que deixa al lector llibertat per decidir. La guerra, present com un fet que ha deixat la societat ferida, n'ha remodelat els valors i ha provocat turbulències internes, es descriu sempre a partir de les seves conseqüències, mai de forma explícita.»

Vox Feminae – «Bastašić és una escriptora jove però madura amb un arbre literari amb moltes anelles. No hi ha dubte que se l'ha de considerar una de les principals protagonistes de la nostra escena literària.»

Alla Tatarenko, *Letopis Matice Srpske* – «Lana Bastašić ha escrit una història de creixement i de recerca de la identitat apassionant i dinàmica. La novel·la tracta d'una generació que durant la guerra dels Balcans dels noranta eren nens i que, en bona part, han marxat a l'estranger buscant una vida millor i, sovint, una nova identitat. La crítica literària ha reconegut de bon principi la importància del tema que tracta, el seu talent narratiu, les perspectives literàries que obre i la forma de plantar cara als tabús. Crnjanski va escriure que potser no som conscients de "l'estimat i talentós fill que habita a l'estranger", i Bastašić ens demostra que aquest fill talentós, al capdavall, era una filla.»

Lana Bastašić

Atrapa la llebre

Traducció del serbocroat de Pau Sanchis Ferrer

ANTÍPODA, 46

EDICIONS DEL PERISCOPI

Uhrvati zéca

© 2018, Lana Bastašić

Primera edició: març del 2020

© de la traducció: Pau Sanchis Ferrer, 2020

© de la imatge de la coberta: Tono Cristòfol

© de la imatge-textura del fons de la coberta: Olga / AdobeStock

© de la imatge de les guardes: artbalitskiy / AdobeStock

© de la fotografia de l'autora: Radmila Vankoska

© d'aquesta edició: Edicions del Periscopi SL, 2020

Publicat per Edicions del Periscopi SL

info@periscopi.cat

Web: www.periscopi.cat

Facebook: www.facebook.com/Periscopi

Twitter: twitter.com/Ed_Periscopi

Instagram: @edicions_del_periscopi

Impressió:

Romanyà Valls

Sant Joan Baptista, 35

08789 - La Torre de Claramunt

Barcelona

Imprès a Catalunya – *Printed in Catalonia*

Edició a càrrec d'Aniol Rafel i Marta Rubirola

Maquetació i disseny interior: Tono Cristòfol

Correcció: Rudolf Ortega, Òscar Lozano i Miquel Saumell Santauegènia

Disseny de la col·lecció i coberta: Tono Cristòfol

Aquest llibre s'ha imprès amb un paper offset cru de vuitanta grams i ha estat compaginat amb la tipografia Caslon Pro en cos 12.

Dipòsit legal: B 1385 - 2020

ISBN: 978-84-17339-33-3

Tots els drets reservats. Queda rigorosament prohibida, sense l'autorització escrita dels titulars del copyright, sota les sancions establertes per la llei, la reproducció total o parcial d'aquesta obra per qualsevol mitjà o procediment, inclosos la reprografia i el tractament informàtic, i la distribució d'exemplars mitjançant el lloguer o préstec públics.

Per a en Borja

—Us podria contar les meues aventures... a partir d'aquest matí —va dir Àlicia amb una certa timidesa—. No tindria sentit retrocedir fins ahir, perquè aleshores jo era una altra persona.

—¿Què vols dir? Explica't —va dir la Falsa Tortuga.

—No, no! Les aventures primer —va dir el Grifó amb to impacient—; les explicacions sempre són llargues i enrevessades.

Lewis Carroll, *Les aventures d'Àlicia al país de les meravelles* (traducció de Rubén Luzón)

començar pel començament. Tens algú i després ja no el tens. I aquesta, més o menys, és tota la història. Tret que *tu* diries que no pots *tenir* algú altre. O hauria de dir *ella*? Potser sí que és millor, això és el que t'agradaria. Esdevenir *ella* en un llibre. Bé.

Ella diria que no es pot *tenir* algú. Però no tindria raó. Es pot posseir la gent per unes quantitats irrisòries. Només que a ella li agrada considerar-se la norma del funcionament de tot l'univers. I la veritat és que *pots* tenir algú, però no pas a ella. No pots tenir la Lejla. Tret que la sotmetis, li posis un marc ben bonic i la pengis a la paret. Tot i que, som de debò nosaltres quan ens quedem congelats per a la foto? D'una cosa estic segura: la Lejla i la idea de parar quieta no han anat mai plegades. Per això apareix com una taca en totes i cadascuna de les fotografies. Mai no ha sabut parar quieta.

Fins i tot ara, dins d'aquest text, sento com es belluga. Si pogués, se'm ficaria entre dues frases com una arna entre dues làmines d'una persiana veneciana, per destruir la

història des de dins. Es disfressaria amb aquella mena de parracs llampants que sempre li han agradat, s'allargaria les cames, s'augmentaria els pits i es faria un d'aquells pentinats ondulats. I a mi em desfiguraria, em deixaria tot just un ble de cabells penjant del meu cap quadrat, em faria tenir algun defecte de parla, coixejar de la cama esquerra, o s'inventaria alguna deformitat innata meva que fes que sempre em caigués el llapis. Potser aniria un pas més enllà, és capaç d'una baixesa com aquesta: potser ni tan sols m'esmentaria. Faria de mi un esbós inacabat. Tu això ho hauries fet, oi? Perdó, *ella*. Això és el que hauria fet *ella* si fos aquí. Però soc *jo* qui explica aquesta història. Puc fer-li el que em vingui de gust. Ella no pot fer-me res. *Ella* és quatre tocs de teclat. Aquest vespre fins i tot podria llançar el portàtil al taciturn Danubi, i llavors ella desapareixeria, els seus fràgils píxels es filtrarien a l'aigua freda, i tot el que algun cop ha estat desembocaria al llunyà mar Negre. Abans evitaria passar per Bòsnia, com una comtessa evitaria un captaire camí de l'òpera. Podria enllestir aquesta frase de manera que ella ja no hi fos, que desaparegués, que es convertís en un rostre pàl·lid a la foto de grup de secundària, oblidada entre les llegendes urbanes dels dies de l'institut; que se l'entreveïés en la petita muntanya de terra que vam abandonar darrere de casa seva sota aquell cirerer. Podria matar-la amb un punt.

Trio continuar perquè puc. Aquí, almenys, estic segura, lluny de la seva tirania subtil. Després d'una dècada torno a la meva llengua, la seva llengua i totes les altres llengües que vaig abandonar conscientment, tal com s'abandona un marit violent una tarda a Dublín. Després de tants anys, no estic segura de quina llengua era exactament. I tot per què? Per aquella Lejla Begić, tan ordinària, amb vambes de

velcro gastades i, per l'amor de Déu!, texans amb perletes cosides al cul. Què va passar entre nosaltres, al capdavant? Té cap importància, en realitat? Les bones històries, de fet, no van mai del que hi passa. En queden només les imatges, dibuixos a la vorera que entomen els anys com si fossin aigua de pluja. Potser hauria de fer un àlbum il·lustrat sobre nosaltres. Alguna cosa que ningú pogués comprendre llevat d'ella i jo. Però fins i tot els àlbums il·lustrats han de començar d'alguna manera. Encara que el nostre començament no hagi estat un servidor silent de la cronologia. El nostre començament es va repetir diverses vegades, estirant-me les mànigues com un gosset famolenc. *Som-hi. Som-hi, tornem a començar.* Començàvem i acabàvem una vegada i una altra, mentre ella es ficava entre les membranes de la meua vida quotidiana com un virus. La Lejla que entra, la Lejla que surt. Tant és on comenci. Per exemple, St. Stephen's Green, el parc del centre de Dublín. Em vibra el telèfon a la butxaca de la gavardina. Número desconegut. Llavors premo el maleït botonet i dic *sí?* en una llengua que no és la meua.

—Hola, tu.

Després de dotze anys plens de silenci, torno a sentir la seva veu. Parla de pressa, com si ens haguéssim acomiadat ahir mateix, sense cap necessitat de superar el buit de coneixements, amistats i cronologies. Només puc dir un mot:

—Lejla.

Ella, com de costum, no para. Esmenta un restaurant, una feina en un restaurant, un paio el nom del qual sento per primer cop. Esmenta Viena. I jo, altre cop, només:

—Lejla.

De primer el seu nom era inofensiu: una tija seca enmig de la terra morta. La vaig fer sortir dels pulmons pensant que

no seria res. Lej-la. Però, juntament amb aquesta branqueta innocent, van emergir del fons arrels més llargues i gruixudes, tot un bosc de lletres, paraules i frases. Tota una llengua soterrada ben endins meu, una llengua que havia esperat pacientment aquest mot petit per estendre les seves extremitats ossudes i despertar-se com si mai no hagués estat adormida. Lejla.

—D'on l'has tret, aquest número? —li demano. M'estic al bell mig del parc, m'he aturat just davant d'un roure; no em moc gens, com si esperés que l'arbre s'apartés i em deixés passar.

—I quina importància té, això? —respon ella, i reprèn el seu monòleg—: Escolta, m'has de venir a buscar... Em sents? Hi ha poca cobertura.

—Que et vingui a buscar? No ho entenc. Què...

—Sí, que em vinguis a buscar. Encara soc a Mostar.

Encara. Durant tots els anys de la nostra amistat ella mai no havia esmentat Mostar, ni hi havíem viatjat ple-gades, i ara de sobte apareix representat com un fet irrefutable, que dona per descomptat.

—A Mostar? Què hi fots, a Mostar? —pregunto. I continuo mirant l'arbre mentre compto els anys mentalment. Quaranta-vuit estacions sense la seva veu. Sé que anava a algun lloc, que la ruta tenia alguna cosa a veure amb en Michael, i amb les cortines, i amb la farmàcia... Però la Lejla ha dit talleu i tot s'ha parat. Els arbres, els tramvies, la gent. Com actors cansats.

—Escolta, és una llarga història, Mostar... Encara condueixes, oi?

—Condueixo, però no entenc que... Ho saps, que soc a Dublín?

Les paraules em cauen de la boca i se m'enganxen a la gavardina com un munt de llapassa. Quan va ser l'últim cop que vaig parlar *aquesta llengua*?

—Sí, i ets molt important —diu la Lejla, a punt de menys-tenir tot el que he pogut viure en la seva absència—. Vius en una illa —diu—, i segurament llegeixes aquell llibrot avorridíssim tot el sant dia i surts a fer el *brunch* amb els teus amics intel·ligentíssims, oi? Genial. Però escolta... M'has de venir a buscar de seguida. He d'anar a Viena, i aquests carallots m'han pres el carnet i ningú entén que he de...

—Lejla —intento interrompre-la. Malgrat tots aquests anys, tinc ben clar què és el que passa. És la seva lògica, segons la qual, si algú l'empeny escales avall, la culpa és de la llei de la gravetat, tots els arbres han estat plantats per tal que ella pugui pixar-hi darrere, i tots els camins, per tortuosos i llunyans que siguin, comparteixen un únic punt, una cruïlla: ella. Roma és una broma.

—Escolta'm, no tinc gaire temps. De debò que no tinc a qui demanar-ho, tots em venen amb merdes que estan ocupats, també és cert que no tinc gaires amics, aquí, i en Dino no pot conduir, pels genolls...

—Qui és en Dino?

—...per això penso que si volessis a Zagreb aquest cap de setmana i pugessis a un autobús... encara que Dubrovnik seria millor opció.

—Lejla, soc a Dublín. De cap manera et puc venir a buscar a Mostar i dur-te a Viena. Que ets boja?

Ella calla durant una estona, l'aire que li surt dels naris dona copets al telèfon. Sona com una mare pacient que

lluita amb totes les seves forces per no fotre una clatellada al fill. Després d'uns instants de respiració feixuga seva i de mirades meves al roure tossut, em diu:

—Ho has de fer.

Ni tan sols és amenaçant. Sona més aviat com quan el metge et diu que has de deixar de fumar. No m'emprenya aquest «ho has de fer», ni la manera com m'ha trucat després de dotze anys, sense cap «com estàs»; ni que se'n foti de tota la vida que m'he empescat durant aquest temps. És, al capdavant, la Lejla de sempre. Però el fet que en algun racó de la seva veu enrogallada hi hagi la certesa absoluta que cediré, que no tinc opció, que el meu destí ha estat decidit molt abans de respondre al maleït telèfon, això és el que és humiliant.

Penjo i em guardo el mòbil a la butxaca. Fins i tot els déus, per molt primitius i insensibles que siguin, concedeixen el dret al lliure albir. Em miro l'arbre i respiro a poc a poc; no hi confio, en l'aire. L'he embrutat amb *la meua llengua*. Miro de recapitular, em represento l'escena tal com l'explicaré al Michael quan arribi a casa. Fixa't, sisplau, li diré, una companya de Bòsnia m'ha trucat avui i m'ha demanat... Em preparo les paraules en la llengua estrangera, en faig ganxet i les vaig ordint de manera que no pugui passar ni un raig de llum a través del dens teixit. I just quan em sembla que sé com parlar-li d'ella i treure-li tota importància, quan em sembla que alguns cotxes brunzeixen llunyans, que la gent es torna a moure dins la meua visió perifèrica, que el vent ha tornat a la capçada del roure, em torna a trucar.

—*Saro*, escolta'm. Sisplau —diu fluixet. *Saro*. El meu nom, deformat pel cas vocatiu que havia oblidat, sona com

l'eco en un pou buit. Me la conec. Ara torna a ser aquella branqueta innocent, amb unes mans tan delicades que li deixaries el teu cervell perquè en tingués cura.

—Lejla, m'estic a Dublín. Visc amb algú. Tinc obligacions. No puc venir a Mostar. Entesos?

—Però ho has de fer.

—Fa deu anys que no hi ets. No respons als correus. No truques. Pel que sabia, podies estar soterrada enmig del no-res. L'últim cop que ens vam veure em vas dir que me n'anés a prendre pel sac.

—No et vaig dir que...

—D'acord, genial. Tant li fot. I llavors em truques i esperes que jo, doncs...

—Sara, l'Armin és a Viena.

A la capçada de l'arbre que tinc a sobre, tots els ocells s'han transformat en pedres. El terra ha desaparegut sota els meus peus. Em quedaré aquí, plantada davant del roure, i ell serà lliure de marxar corrent. Noto com em miren dos corbs des d'un bedoll proper. Gairebé desitjo que em piquin al cap i m'arrenquin els ulls, els llavis, la llengua. Però no poden: estan petrificats.

—Què has dit? —li pregunto. Aquest cop em quedo callada. Em fa por que la seva veu desaparegui, que s'espanti i fugi de mi com una panerola.

—L'Armin és a Viena —repeteix ella —. M'has de venir a buscar.

Entro al primer Starbucks que trobo i compro per internet un bitllet d'avió a Zagreb, amb escala a Munic, per 586 euros.